

KECSKÉS MIHÁLY

Fehér Dániel

(A múlt magyar tudósai)

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.

FEHÉR DÁNIELnek, a magyar talajbiológiai kutatások nagyírű professzorának az életét és tudományos tevékenységét mutatja be a „A múlt magyar tudósai” sorozat egyik legújabb kötete.

A 215 oldalas, kisméretű könyv négy fejezetre, valamint a FEHÉR DÁNIEL egykori hazai és külföldi munkatársait, tanítványait kronológiai sorrendben felsoroló jegyzékre és a bibliográfiai részre tagolódik.

Az „Életútjának állomásai” című első fejezet leírja és elemzi élete 65 évének fontosabb, meghatározó állomásait, érintőlegesen számba veszi a munkájáért kapott elismeréseket, és vázlatosan utal a talaj-mikrobiológiai kutatások előbbrevitelében kifejtett tevékenységére is. FEHÉR DÁNIEL saját szavait idézi, amelyekből megtudhatjuk, miért vált élete fő kutatási területévé a talaj-mikrobiológia, a talajbiológia. „Elsősorban a növények egyik legfontosabb életfolyamatát, a szénasszimilációt és az ezt befolyásoló ökológiai tényezőket óhajtottuk alapos vizsgálat alá venni. Ezeknek a kutatásoknak a során jutottunk annak felismeréséhez, hogy ez a folyamat eredményesen nem tanulmányozható addig, míg a szén körfolyamatának egyik leglényegesebb fázisával, a talajélettel is tisztába nem jövünk.”

„Az ember, a tudós” címet viselő második — a leghosszabb — fejezet hat részre tagolódik. Ezekből kaphatunk teljes és részletes képet FEHÉR DÁNIEL emberi, kutatói tulajdonságairól, így család- és haza-, munka- és szakmaszeretetről. Megtudhatjuk, hogy megközelíthetetlennek tűnő, valójában befelé forduló, az erdő csöndjét kereső ember volt, aki csak a tudást, a munkát tartotta értékmérőnek. Mélyebb, igazi barátságot is csak kevés emberrel kötött, de ha igen, azt nagyon komolyan vette.

A soproni Erdőmérnöki Főiskola Botanikai Intézetének professzoraként 1923-tól kezdődően 15 kat. holdon botanikus kertet létesít, mivel véleménye szerint „annak a körülménynek, hogy a hallgatók szinte naponként maguk előtt látják a fontosabb állományt alkotó fákat és cserjéket, kiváló fontossága van a növényteni szakismeretek alapos elsajátítása szempontjából.”

1924-től könyvtárigazgatóként is teljes munkaereje latbavetésével, olykor állása kockáztatásával harcol azért, hogy a „főiskolai szellemi életet európai színvonalra” emelje, mert, mint mondotta: „tudásom és meggyőződésem szerint ezt másképpen mint a szakirodalom teljes birtokában megtenni nem lehet.”

FEHÉR DÁNIELről, a talajbiológiai kutatások úttörőjéről, a „Soproni Talajbiológiai Iskola” megalapítójáról a harmadik fejezetben olvashatunk.

Felismerve a talajbiológiai kutatások jelentőségét, 1924-től kezdődően az erdőtalaj életét befolyásoló élettani tényezők biofizikai, biokémiai és bakteriológiai kölcsönhatásainak vizsgálatába kezd, miután szívós, következetes munkával az intézet ezekhez a vizsgálatokhoz szükséges berendezését továbbfejlesztette. Kutatási eredményei alapján az 1933-ban írt, Az

erdőtalajok mikrobiológiai vizsgálata című könyve hozza meg számára az első nemzetközi elismerést, amely után a nemzetközi Rockefeller-alap támogatásával szaharai expedíciókon vesz részt. Ezek során állapítja meg, hogy „még a legszárazabb, néha 8—10 éven át komolyan számba vehető esőmenyiségek nélkül álló homokos és agyagos sivatagi talajokban is tényleges aktív élet uralkodik”, de főleg a spórás alakok és a sugárgombák vannak aránylag nagy számban jelen. Felismeri és megalkotja az ún. R-törvényt, amely szerint „a víz és a hőmérséklet komplex tényezők”, és ezek az egyes mikroszervezetekre állandó értékűek.

Kimondhatatlan szakmaszeretettel, munkabíráásával és szaktudásával világhírű és -jelentőségű talajbiológiai központot hoz létre, mint ahogy arról az életrajzi mű „Munkatársak, tanítványok” című alfejezetében is értesülhetünk. A „Soproni Talajbiológiai Iskolába”, 1952-től a soproni Talajbiológiai Kutató Laboratóriumba a hazai és külföldi munkatársak serege, 3 kontinens 11 országból jön hozzá tanulni. Sajátos módszerével (mely szerint „hagyni kell a jelöltet beugorni a mély vízbe, ha tehetsége van, akkor eredményes munkát fog végezni”) új talajbiológus nemzedéket nevelt, akik napjainkban adják tovább a tőle tanultakat.

FEHÉR DÁNIEL életművének szintézisét Talajbiológia című könyve adja (Akadémiai Kiadó, 1954), amelynek az életrajzi mű szerzője is egy külön alfejezetet szentel. A talajbiológiai kutatások addigi nemzetközi eredményeinek a megírásához 5 kontinens 18 országból, 122 kísérleti területről származó talajminta adta az alapot. Saját kutatásai során 217 baktérium- és 638 alfaját tenyésztett ki. Az 1263 oldalas mű jelentőségét mi sem bizonyíthatná jobban, mint az, hogy a magyar talajbiológusok generációinak szolgált tankönyvként, és egyes részletei máig is szinte nélkülözhetetlenek a talaj-mikrobiológiai kutatómunka hétköznapijainak során.

A „Munkásságának értékelése” címet viselő, sorrendben a negyedik fejezetben FEHÉR DÁNIEL tudományos elismeréséről és szellemi örökségéről olvashatunk. Főleg a fiatal kutatónemzedéknek lehet igen hasznos a nagy tudós saját szavait olvasni a kitartásról, a kutatás és a gyakorlat összefüggéseiről, és nagy élmény felfedezni a könyv olvasása közben azt a szerénységet, amellyel FEHÉR DÁNIEL saját, hatalmas életművét értékelte.

A mű fő értéke, hogy a kortársak köréből KECSKÉS MIHÁLY, a szemtanú és a tanítvány, aki maga is FEHÉR professzor nyomdokait követi, még biztosan és élethűen tudta megrajzolni a nagy tudós sokoldalú és színes egyéniségét, emberi alakját. „Mint FEHÉR DÁNIEL egykori legfiatalabb tanítványa, minden igyekezettel azon voltam, hogy a megtisztelő feladatnak (mármint az életrajzi mű megírásának) legjobb tudásom szerint tegyek eleget: e kis könyvből a mai és a következő generációk legalább úgy ismerjék meg őt és szerzteágazó munkásságát, ahogyan eddig, közel fél évszázadon keresztül ismerték az ő eredményeit külföldön.”

BIRÓ BORBÁLA

MTA Talajtani és Agrokémiai
Kutató Intézete, Budapest

Érkezett: 1983. december 13.